

International Journal of Social
Science Research
www.ijssr.net
ijssresearch@gmail.com
ISSN: 2146-8257

Analyzing Inbreeding in Universities in Terms of Academic Freedom

Aydın Balyer

Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<http://orcid.org/0000-0003-1784-2522>

Yunus Emre Ömür¹

Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<http://orcid.org/0000-0003-1535-3461>

ABSTRACT

In this research, it is aimed to analyze how the inbreeding in universities influences the research applications of academic members, based on their own opinions in the context of academic freedom. This study, which is carried out in line with this aim, has been carried out with the phenomenological approach which is one of the qualitative research models. The research data were obtained by in - depth interviews and the participants were determined by the maximum diversity method which is one of the purpose sampling techniques. The data obtained as a result of the interviews were analyzed by content analysis and tried to reveal meaningful themes. As a result of the analysis, participants' opinions were gathered under the themes of "Scientific Research and Scientific Knowledge Production", "Identifying Research Problems", "Academic Freedom" and "Working as a Teaching Member in the Department of Ph.D". The resulting themes were presented in support of the quotations from the participants' statements and discussed within the context of related literature.

Key Words: Inbreeding, academic freedom, scientific research

ARTICLE INFO

Received: 27.08.2018
Revision received:
11.12.2018
Accepted: 29.12.2018
Published online:
30.12.2018

Extended Summary

Purpose

In this research, it is aimed to analyze how the inbreeding of the universities influences the research applications of academic members, based on their own opinions in the context of academic freedom. In line with this overall objective, the following sub-objectives will be sought within the scope of the research.

Method

Since this research aims to analyze how inbreeding affects academic members' research practices, a phenomenological approach one of which is qualitative research methods was

¹ Corresponding author: yunus.emre.omur@gmail.com

adopted. Phenomenological researches are conducted in order to analyze how a concept or a phenomena is experienced by individuals.

To be able to create study group of this research, purposeful sampling method, which is the most suitable for qualitative researches, was utilized. As a result, research participants were chosen in accordance with maximum diversity sampling technique. For maximum diversity sampling, the dimensions of the diversity are first determined and the participants are systematically selected to maximize their variability based on these dimensions. From this point of view, the study group of the research constitutes 20 faculty members who work as lecturers in the schools where they have graduated and got their doctorate degrees.

The data of the research was gathered by adopting in-depth interview technique. The in-depth interview technique used in qualitative researches is a data creation tool that is able to understand the details a holistic way, rather than the appearance of many visible phenomena, processes and relationships in the social world. In-depth interview form consisting of open-ended questions was created in order to construct research data, moving from the research purpose and from the related literature. The interview form prepared in this direction has been presented to expert opinions for both theoretical and linguistic analysis. In addition, interviewees were assessed for clarity by holding a preliminary meeting with two participants. The interview form has been finalized in the direction of the experts and participants' suggestions.

The data gathered through in-depth interviews were transcribed to be able to conduct content analysis. The transcription text was read several times and coded to construct themes. The codification and analysis process of the data were handled by the researcher himself manually. In order to analyze the data, firstly the general sense of the data was explored; secondly the data was encoded; and finally themes were specified.

Results and Implications

One of the results obtained in the research is that faculty members should be in a consensus on the necessity of conducting a scientific research according to certain criteria. Within this context, faculty members think that a researcher should be original, bring innovation to the field, offer informative contribution, should be up to date. Again, faculty members generally state that a study should be conducted in accordance with clear, understandable and ethical principles whatever the outcome, and that it is important that a good research is clear and understandable. They emphasize that the problem of the research must be clearly defined, that the method is robust, that the title of the research should be intriguing, and above all, that the results of the research should produce a probing solution.

According to another result obtained in the research, it is seen that academic members define academic freedom as the freedom to share information about their expertise, to produce scientific knowledge, to produce their knowledge and to develop their opinions without being subjected to the pressure and obstacles of anyone or institution. However, academic members think that academic freedom should not be perceived as an unlimited freedom. According to them, academic freedom is not healthy where there is no general freedoms.

According to another result obtained in the research, the academic members generally evaluate their relations with their counselors well during their masters and doctoral studies. However, some faculty members stated that their counselors had led them to limit their academic freedom. They also emphasize that working in the same department with their advisors is useful for their own development and that they are subject to a number of restrictions. In this sense they were not fully independent and they also stated that they were doing business with the approval of their advisors in many subjects.

On the other hand, some lecturers find inbreeding useful because this make them familiar with organizational culture. In this sense, it is stated that the teaching staff coming from other universities can provide diversity to the departments, but they also have difficulty in adaptation.

According to another result obtained in the research, the teaching members are forced to work in the same department with their advisors. In this sense they show that they feel like they are not an independent academician and feel obligated to take their advisors' confirmation while taking up a new lesson or starting a new research. Some faculty members indicated that their advisors' opinions sometimes restrict their academic freedom. Again, although some faculty members see that working with their advisors in the same department as useful in terms of their academic development, they indicate that this causes some limitations in many areas.

Üniversitelerdeki İçten Beslenmenin Akademik Özgürlük Bağlamında Çözümlemesi

Aydın Balyer

Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<http://orcid.org/0000-0003-1784-2522>

Yunus Emre Ömür¹

Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<http://orcid.org/0000-0003-1535-3461>

ÖZ

MAKALE BİLGİSİ

Bu çalışmada, üniversitelerdeki içten beslenmenin, öğretim üyelerinin araştırma uygulamalarını nasıl etkilediğini, akademik özgürlük bağlamında kendi görüşlerine dayalı olarak çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yürütülen bu çalışma, nitel araştırma modellerinden biri olan fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri derinlemesine görüşmeler ile elde edilmiş olup araştırma katılımcıları amaçlı örnekleme tekniklerinden biri olan maksimum çeşitlilik yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilerek anlamlı temalar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Analiz sonucunda katılımcı görüşlerinin “Bilimsel Araştırma ve Bilimsel Bilgi Üretimi”, “Araştırma Problemlerinin Nasıl Belirlendiği”, “Akademik Özgürlük” ve “Doktora Yaptıkları Bölümde Öğretim Üyesi Olarak Çalışmak” temaları altında toplandığı görülmüştür. Ortaya çıkan temalar katılımcıların ifadelerinden yapılan alıntılar ile desteklenerek sunulmuş ve son olarak ilgili alan yazın ile ilişkili olarak tartışılmıştır.

Alınma Tarihi:

27.08.2018

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 11.12.2018

Kabul Edilme Tarihi:

gg.aa.yyyy

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: gg.aa.yyyy

Anahtar Kelimeler: İçten beslenme, akademik özgürlük, bilimsel araştırma

Giriş

Gerçek anlamda bir biyoloji terimi olan içten beslenme, canlıların aynı soydan üremeleri anlamına gelmektedir. Terim Türkçe olarak ise iç üreme anlamında kullanılmaktadır. Söz konusu terim, üniversite bağlamında değerlendirildiğinde ise akademik kendileşme veya içten beslenme olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada ise içten beslenme kavramı tercih edilmiştir.

Akademi bağlamında ele alındığında içten beslenme kavramı, bir fakültenin kendi yüksek lisans ve doktora öğrencilerini, lisansüstü öğretimleri sonrasında kendi bünyelerinde öğretim üyesi olarak istihdam etmeleri olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla içten beslenme, fakültenin kendi araştırma ve öğretim kültürünü, çeşitliliğe olanak tanımadan olduğu gibi sürdürmesine yol açabilmektedir. Böylece yeni öğretim üyeleri, kendilerini yetiştiren kıdemli öğretim üyelerinin akademik olarak birer kopyası haline gelmekte ve akademik üretimin ön şartlarından biri olan akademik özgürlük sağlanamamış olmaktadır.

Bunun yanı sıra içten beslenmenin, araştırma konularının seçilmesinde yaratıcılığın da yok olmasına yol açtığı bilinmektedir (Morichika & Shibayama, 2015). Bu olgu, üniversite çevresinde uzunca süredir tartışılmakta ve bir fakültenin gelişmesinde olumsuz bir olgu olarak değerlendirilmektedir. İçten beslenme ABD'deki yükseköğretimin temel problemlerinden biridir (Eels ve Cleveland, 1935a; 1935b).

¹ Sorumlu yazar: yunus.emre.omur@gmail.com

İçten beslenmenin, neredeyse modern üniversitenin kendisi kadar eski olduğu, 19. ve 20. yüzyıllarda oldukça yaygın bir uygulama olduğu bilinmekle birlikte günümüzde de ABD, Japonya, Avusturalya, Meksika, Arjantin, Çin, Rusya, Slovenya, İspanya, Güney Afrika, Güney Kore, Portekiz ve Ukrayna gibi ülkelerin yükseköğretim sistemlerinde yoğun bir şekilde uygulanmaktadır (Altbach, Yudkevich, ve Rumbley, 2015; Horta ve Yudkevich, 2015; Pan, 1993; Padilla, 2008). Aslında içten beslenme, herhangi bir ülkenin yükseköğretim sisteminin gelişimi sırasında gözlemlenebilecek karakteristik bir olgu olmasından dolayı yükseköğretim sistemlerinin doğal bir büyüme sancısı olarak değerlendirilebilir (Horta, Sato, & Yonezawa, 2011). Ülkemizde ise bu durumun varlığı bilinmekle birlikte, akademik üretim açısından olası tehlikelerine dikkat çekilmemiş veya yeteri kadar önemsenmemiştir. Özellikle son yıllarda yeni açılan üniversitelerin sayılarında büyük artışlar gözlemlenmiş fakat içten beslenme tehlikesi göz ardı edilmiştir.

Bu uygulamanın kendisine yöneltilen olumsuz eleştirilerden dolayı her ne kadar azaldığı görülse de halihazırda devam etmekte ve daha çok köklü üniversitelerde görülmektedir (Altbach, Yudkevich, ve Rumbley, 2015; Horta, Sato, ve Yonezawa, 2011; Morichika ve Shibayama, 2015; Pan, 1993). Köklü üniversitelerin, buldukları ülkedeki yükseköğretim sisteminin kuruluş aşamasında yer almış olmaları ve kendilerinden daha genç üniversitelere de öğretim üyesi yetiştiriyor olmaları, bu üniversitelerde içten beslenmenin yoğun olarak görülmesine yol açabilmektedir (Horta, Sato, & Yonezawa, 2011). Nitekim en prestijli üniversitelerin, neredeyse sadece kendi öğrencilerini istihdam etme ve farklı üniversitelerin mezunlarına kapılarını kapatma eğiliminde oldukları ampirik olarak da ortaya konulmuştur (Massengale & Sage, 1982).

İçten beslenmeye yol açan en büyük etmenlerden birinin, söz konusu köklü üniversitelerin-en nitelikli araştırmacıların kendi yetiştirdiklerinin olduğunu ve kendi kültürlerine en iyi uyum sağlayabilecek olanların yine kendi mezunları olduğunu düşünmeleridir (Padilla, 2008; Pan, 1993).

İçten beslenme, üniversitenin bürokratik boyutu ile yakından ilişkilidir ve üniversite bürokrasilerinin mevcut düzeni devam ettirme mekanizması olarak iş görmektedir (Tavares, Cardoso, Carvalho, Sousa, & Santiago, 2015). Bu mekanizma aracılığıyla üniversiteler, kendi mezunları dışındakileri istihdam ederek göze almak zorunda kalacakları risklerin önüne geçmiş, kurumsal kültürlerini korumuş ve akademik saygınlıklarını da sürdürmüş olmaktadır. Çünkü akademik kadroların elde edilmesinde, adayın doktora derecesini aldığı üniversitenin büyük bir etkisinin olduğu ve daha saygın üniversitelerin kendi mezunlarını kadrolarına alma oranlarının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Burriss, 2004; Hagstrom, 1971). Ayrıca bilimsel dünyada “akademik mirasın” korunması ve sürdürülmesi önemli bir üstünlük olarak ele alınmakta ve dolayısıyla söz konusu kültürünü sürdüren fakültelerin “kaliteli” olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır (Altbach, Yudkevich, & Rumbley, 2015).

İçten beslenme, özellikle köklü ve saygın üniversitelerde, mevcut prestijlerini sürdürebilmeleri ve kendi yetiştirdikleri üstün nitelikli araştırmacıları kaybetmemek adına cazip bir uygulama olarak öne çıkmaktadır. Eski üniversitelerin istihdam politikalarında izledikleri içten beslenme eğilimleri, yeni kurulan veya gelişmekte olan üniversitelere rol model olarak onların istihdam politikalarına da yön verebilmektedir.

Köklü üniversiteler kendi kültürlerini korumak için içten beslenmeye başvururken görece yeni üniversiteler ise hızlı bir şekilde kendi gelenek ve kültürlerini oluşturmak için içten beslenmeyi bir araç olarak görebilmektedirler (Horta, Sato, & Yonezawa, 2011). Öte yandan yeni kurulan üniversitelerde içten beslenme gözlenemez çünkü bu eğilim, üniversitelerin doktora diplomaları vermeye başlamalarıyla gerçekleşebilmektedir (Tavares vd., 2015).

Fakülte veya bölümleri, kendi mezunlarını istihdam etmeye yönelten bir başka sebebin de zaman, enerji ve finansman açısından etkili bir uygulama olması ileri sürülmektedir. Her ne kadar bir yükseköğretim kurumu mümkün olan en iyi adayı istihdam etmeyi arzulasa da, bunu belli bütçe kısıtlamaları çerçevesinde gerçekleştirmek zorundadırlar. Buna ek olarak üniversitelerin sahip oldukları coğrafi özellikler veya hâkim anadilinin oluşturduğu engeller de üniversitelerin kadrolarına çekebilecekleri adayları sınırlandırabilmektedir. Böylece finansal ve coğrafi açıdan dezavantajlı olan üniversitelerin, kendi mezunlarını istihdam etmeleri uygun bir seçenek olarak öne çıkabilmektedir (Pan, 1993). Ayrıca üniversitenin kendi mezununu istihdam etmesi uzun süren aday arama sürecini kısaltmakta, çeşitli maliyetleri düşürebilmekte ve dışarıdan gelecek daha az tanınmış ve yanlış bir seçim olabilecek adayın seçilmesi riskini ortadan kaldırmaktadır (Horta, 2013).

Son olarak üniversiteleri içten beslenmeye ittiği öne sürülebilecek bir diğer unsurun da, bir ülkedeki akademik işgücü piyasalarının özgün özelliklerinin olduğu ifade edilebilir. İçten beslenme daha çok akademik işgücü piyasalarının gelişmediği, öğretim üyesi maaşlarının katı bir şekilde belirlendiği ve kurum itibarlarının güçlenmediği yükseköğretim sistemlerinde görülmektedir (Cruz-Castro ve Sanz-Menéndez, 2010). Akademik anlamda serbest bir işgücü piyasasının oluşmaması, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, öğretim üyeliğinin devlet memuru statüsünde çalışması ile ilişkilendirilebilir. Çünkü bir üniversitenin öğretim üyelerine önerebileceği maaş düzeyi sınırlı olacak ve bu da üniversiteler arasında geçişi zorlaştıracaktır. Akademik işgücü piyasalarının bulunmadığı ülkelerde, farklı üniversitelerde iş arayan öğretim üyelerinin kendi üniversitelerinde istenmeyen sorunlu bireyler olarak algılanabilmekte ve farklı üniversitelerde iş bulmaları zorlaşmaktadır (Altbach, Yudkevich, & Rumbley, 2015).

Öte yandan içten beslenme, gerçek bir akademik işgücü piyasasının olmaması dolayısıyla ortaya çıkan katı çalışma koşulları ile yakından ilişkilidir ve üniversiteler tarafından akademik işgücü piyasalarının yönlendirilmesi ve denetim altında tutulması için bir araç olarak da kullanılabilir (Musselin, 2004).

Bir yükseköğretim sistemindeki içten beslenme eğilimini, sadece buraya kadar tartışılan sebepler ile açıklamak olası değildir, ancak üniversiteleri bu uygulamayı benimsemeye iten sebepler daha çok yönetsel sebeplerdir. İçten beslenme uygulamaları çok daha karmaşık ve birbiri ile ilişkili sebeplerden kaynaklı olarak görülebilmektedir. Altbach, Yudkevich ve Rumbley (2015), bu sebepleri genel olarak akademik işgücü piyasalarının olmaması veya yeteri kadar gelişmemiş olması, doktora mezunlarının sayılarının oldukça kısıtlı olması, toplum ve iş yaşamında hareketliliğin olmaması, öğretim üyesi seçme sistemlerine olan inancın zayıf olması ve ülkenin ulusal dil politikasının etkili olması olarak özetlemiştir.

İçten beslenme yönetsel güdümler ile uygulansa da, üniversitelerin ve öğretim üyelerinin bilimsel pratiklerini de etkilemektedir. İçten beslenmenin her ne kadar bazı durumlarda olumlu sonuçları olduğu belirtilmesine rağmen (Pan, 1993), alan yazındaki genel kanı olumsuz sonuçlar doğurduğu üzerinedir. Bu sonuçların önde gelenlerinin, bilimsel yaratıcılığı köreltmesi, bilimsel üretimi düşürmesi, bilgi paylaşımının azalması ve öğretim üyelerinin hareketliliğinin azalması olarak özetlenebilir.

İçten beslenmenin, öğretim üyelerinin bilimsel anlamda üretkenlikleri ve yaratıcılıkları üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Akademik işgücü piyasalarının oluşmadığı veya tam olarak gelişmediği durumlarda içten beslenme üretim karşıtı olan kültür ve normların değiştirilmesinden önce sürdürülmesine yol açabilmektedir (Yudkevich, 2015). Kadrolar için adaylar arasında rekabet olmadığında adaylar, başvurdukları kadroları daha az akademik üretim düzeyiyle elde edebilmektedirler.

İçten beslenmenin bir norm haline geldiği üniversitelerde de adaylar, bilimsel üretim düzeylerini düşük tutabilmektedirler. Nitekim öğrenim gördüğü üniversitede daha sonra öğretim üyesi olarak istihdam edilen adayların bilimsel üretimlerinin daha az olduğu birçok ampirik araştırmayla da desteklenmiştir (Cruz-Castro ve Sanz-Menéndez, 2010; Hargens ve Farr, 1973; Horta, Veloso, ve Grediaga, 2010; Horta, 2013; İnanç ve Tuncer, 2011; Morichika ve Shibayama, 2015). Burada göz önünde bulundurulması gereken nokta, üretkenlik ve içten beslenme arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok araştırmacının yayın sayısı, atıf sayısı, h-index ve g-index gibi nicel göstergelerden yola çıkılarak gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Öte yandan yapılan araştırmaların özgünlüğü veya nitelikleri, ölçme zorluklarından dolayı göz önünde bulundurulamamaktadır. Öğretim üyelerinin çalışma alanlarının, bu göstergeler ile yapılan değerlendirmelerde göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim bir fen bilimci ile bir sosyal bilimcinin belli bir süre içinde yapabilecekleri yayın sayısı ve yayınlarının alabilecekleri atıf sayısının farklılık göstereceği açıktır. Kısa sürede yayınlanabilecek ortalama nitelikteki bir yayın ile uzun süre alan fakat üstün nitelikli olan bir yayın arasındaki farkın da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Araştırmacılar üzerinde üretkenlik açısından kurulan baskı ve kontrolün araştırmaların niteliğini olumsuz etkileyebileceği unutulmamalıdır (Yudkevich, 2015).

İçten beslenmenin nicelik üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinden önce, öğretim üyelerinin araştırma ile ilgili tutum ve davranışlarının ve yoğunlaştıkları araştırma konularının özgünlüğü ve çeşitliliğinin üzerindeki etkiyi değerlendirmeye çalışmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Nitekim Heinze, Shapira, Rogers ve Senker (2009) öğretim üyelerinin kurumlar veya ülkeler arası hareketliliğinin, araştırma açısından yaratıcılığı geliştirdiğine vurgu yapmışlardır. Üniversitelerde yeni bilgi üretiminin, araştırmacıların yaratıcılığına bağlıdır ve bu yaratıcılığın da var olan bilgiler ile yeni bilgilerin birleştirilmesiyle gerçekleştirilebilmektedir (Horta, Veloso, & Grediaga, 2010). Bu sentezin araştırmacının alanı ile ilgili akademik yayınları yakından takip etmesiyle ilişkileri vardır fakat araştırmacının, farklı bağlamlarda bulunarak elde ettiği deneyimin ve oluşturacağı sosyal sermayenin önemi de göz ardı edilemez.

İçten beslenme uygulamaları ise öğretim üyelerinin, uzun süre belli bir çevrede kalmalarına yol açarak oluşturabilecekleri sosyal sermayeyi kısıtlamaktadır. İçten beslenme, öğretim üyelerini kariyerleri boyunca bir üniversitede çalışmaya zorlayarak farklı çevrelerdeki deneyimleri kısıtlayabilmekte ve dışarıdaki yeterliliklere, etkinliklere ve üretime yatırım yapılmasını engelleyebilmektedir (Altbach, Yudkevich, ve Rumbley, 2015). Ayrıca uzun süredir aynı yerde çalışan öğretim üyeleri, bilgilerini kendi fakülteleri içinde paylaşmayı daha değerli görmektedirler (Horta, Veloso, ve Grediaga, 2010). Böylece bir fakültede üretilen bilginin daha büyük gruplara ulaştırılması zorlaşmaktadır ki bunun da üniversitenin varlık sebebiyle çeliştiği ifade edilebilir. Bu durum da üniversitelerin kendi ürettiği bilgiye fazlaca gömülmüş, fildişinden fildişi kulelere dönüşmesine yol açmaktadır (Horta, Sato, & Yonezawa, 2011). Halbu ki sadece kendi öğrencilerini değil, belli bir oranda başka üniversitelerin mezunlarını bünyesine katmak bir fakülteye farklı metodlar ve yeni araştırma ve düşünme biçimlerinin gelmesini de sağlamaktadır (Horta, Veloso, & Grediaga, 2010). Böylece üniversitenin daha yeni ve özgün araştırmaların önünü açacak olan yaratıcı fikirleri geliştirme kapasitesi de artırılmış olacaktır.

İçten beslenmenin önemli olumsuzluklarından biri de akademik kadroya katılan yeni mezun ile daha kıdemli öğretim üyelerinin ilişkisinde yatmaktadır. Her ne kadar aynı ünvanı sahip olsalar da, daha kıdemli öğretim üyeleri ile yeni mezunların arasında hiyerarşik bir ilişki gözlemlenmek mümkün olmaktadır. Çünkü eski danışman ve öğrenci arasında kurulmuş ilişkinin devam edeceği öne sürülebilir. İçten beslenme uygulamaları ise hali hazırda var olan öğrenci-danışman ilişkisinin sürdürülmesine ve fakülte/bölüm içinde hiyerarşik ilişkilerin güçlenerek devam etmesine yol açmaktadır (Altbach, Yudkevich, & Rumbley, 2015). Diğer bir

deyişle içten beslenme, akademik hegemonyaya yol açabilmektedir. Buradan hareketle yeni öğretim üyesinin, büyük ölçüde eski danışmanının etkisinde kalabileceğini ve onun araştırma pratiklerine ilişkin kabullerini ve alışkanlıklarını sürdürebileceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda yeni öğretim üyesinin araştırmalarının özgün olmaktan ziyade büyük ölçüde eski danışmanının alışkanlıklarını yansıtacağı düşünülebilir. Bu noktadayeni araştırmacının akademik özgürlüğü önem kazanmaktadır.

Akademik özgürlüğün ilk modern tanımı Berlin Üniversitesini kuran von Humboldt tarafından 19. yüzyıl Almanya'sında yapılmıştır. Bu tanıma göre öğretim özgürlüğü (Lehrfreiheit) ve öğrenme özgürlüğü (Lernfreiheit) akademik özgürlüğün en önemli iki bileşenidir (Metzger, 1987; Poch, 1993). Bu iki kavram Almanya'da, profesörlerin sınıf içinde ve laboratuvarında sınırsız öğretme özgürlüğüne, öğrencilerin ise öğretim üyelerinden herhangi bir baskı görmeksizin istediklerini öğrenme hakkına sahip oldukları şeklinde yorumlanmış ve uygulanmıştır. Akademik özgürlük akademik çevrenin tüm bireylerinin rahatça ve baskı görmeden akademik eylemlerini yerine getirme özgürlüğü anlamına gelmektedir (Albatch, 2001). Akademik özgürlük; ifade özgürlüğü, öğrenme özgürlüğü, öğretme özgürlüğü ve araştırma yapma özgürlüğüdür. Üniversite özerkliği ve bununla birlikte bireysel hak ve özgürlükler, iş güvencesi ve ekonomik özgürlük ile karar alma süreçlerine eşit olarak katılma hakkı da akademik özgürlüğün en önemli bileşenleridir (UNESCO, 2008). Akademik özgürlük akademik çevrenin tüm bireylerinin rahatça ve baskı görmeden akademik eylemlerini yerine getirme özgürlüğü anlamına gelmektedir.

Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışma da, mezun olduğu fakültede eski danışmanı ile birlikte çalışmaya devam eden öğretim üyelerinin, araştırma konularıyla ilgili tercihlerinde söz konusu hiyerarşinin nasıl etkili olduğunu öğretim üyelerinin kendi görüşlerinden yola çıkarak çözümlenmesini amaçlamaktadır. Buradan hareketle bu araştırmanın problemini, eğitim bilimleri alanındaki içten beslenme uygulamalarının, öğretim üyelerinin araştırma pratiklerindeki akademik özgürlüklerini nasıl etkilediğini, araştırmacıların kendi görüşlerine dayanarak çözümlenmek oluşturmaktadır.

Önem

Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde, içten beslenme ile ilgili çalışmaların daha çok öğretim üyelerinin kurumlar/ülkeler arasındaki hareketliliği ve üniversitelerin içten beslenme kaynaklı yaşadıkları atalet durumunu inceledikleri görülmektedir (Horta, 2013). Bunun yanı sıra, içten beslenme ile öğretim üyelerinin verimliliği ve üretkenliği ile ilgili çalışmaların da yoğunlukta olduğu görülmektedir (Cruz-Castro ve Sanz-Menéndez, 2010; Hargens ve Farr, 1973; Horta, Veloso, ve Grediaga, 2010; Horta, 2013; İnanç ve Tuncer, 2011; Morichika ve Shibayama, 2015). İçten beslenme uygulamalarının, araştırmacıların yaratıcılığı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara da rastlamak mümkündür (Heinze, Shapira, Rogers, ve Senker, 2009; Morichika ve Shibayama, 2015). Hal bu ki üniversitelerin içten beslenme kaynaklı olarak yaşadığı atalet durumu, öğretim üyelerinin verimliliğinin eksikliği ve yaratıcılığın azlığının temelinde, araştırmacının akademik özgürlükten yoksun olarak çalışmak zorunda kalmasının yatabileceği düşünülmektedir. Alan yazında içten beslenmeyi, akademik özgürlük bağlamında değerlendiren bir çalışmaya rastlanmadığından, bu çalışmanın alandaki bu boşluğu doldurabileceği umulmaktadır.

Amaç

Bu çalışmada, üniversitelerdeki içten beslenmenin, öğretim üyelerinin araştırma uygulamalarını nasıl etkilediğini, akademik özgürlük bağlamında kendi görüşlerine dayalı olarak çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda, araştırma kapsamında aşağıdaki alt amaçlara cevap aranacaktır.

1. Katılımcıların akademik özgürlük konusuna ilişkin kavrayışları nasıldır?

2. Katılımcılar, içten beslenme olgusunu nasıl deneyimlemektedirler?
3. Katılımcıların deneyimledikleri içten beslenme olgusunu akademik özgürlük bağlamında nasıl değerlendirmektedirler?

Yöntem

Bu kısımda araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama tekniğine ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacını, üniversitelerdeki içten beslenmenin, öğretim üyelerinin araştırma pratiklerini nasıl etkilediğini, akademik özgürlük bağlamında kendi görüşlerine dayalı olarak çözümlenmesi oluşturduğundan nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim (fenomenolojik) desen benimsenmiştir. Olgubilim araştırmaları, bir kavramın veya bir olgunun, bireyler tarafından nasıl deneyimlendiğini ve nasıl anlamlandırıldığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılır (Creswell, 2007). Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin yaşadıkları sosyal çevre içinde ve kurdukları ilişkiler içinde anlamları oluşturduklarını, bireyleri ve kendi öznellikleri ile sosyal dünyalarını yeniden yaratanlar olarak değerlendirmek gerektiğini ileri sürer (Kümbetoğlu, 2005). Olgubilim araştırmaları, katılımcıların bir olguya yönelik deneyimlerdeki ortaklıkları tanımlayarak bireylerin söz konusu kavram veya olguya ilişkin deneyimlerini “ne” ve “nasıl” sorularını sorarak çözümlenmeye çalışır (Creswell, 2007). İçten beslenme olgusu da, kimi öğretim üyelerince deneyimlenen ve araştırma pratiklerini etkilediği düşünülen bir olgudur. Amaçlarına uygun olarak bu araştırmada, öğretim üyelerinin içten beslenme olgusuna yönelik deneyimlerinin ne olduğu ve söz konusu deneyimleri nasıl yorumladıkları akademik özgürlük bağlamında çözümlenecektir.

Genel olarak nitel araştırma yaklaşımının amacı, araştırma nesnesine bütüncül bir şekilde bakarak onu kendi bağlamı içerisinde incelemeye dayanmaktadır (Punch, 2005). Nitel araştırma yaklaşımı nicel araştırmanın aksine determinizmi reddeder çünkü olasılıklar bilinebilir fakat kesin sonuçlar bilinemez ve gelecek kestirilemez (Balcı, 2015). Sosyal gerçeklik, determinist yasaların ve büyük teorilerin sınırlarıyla açıklanamaz ve bu gerçeklik hem içinde bulunduğu mekânsal, tarihsel bağlamdan etkilenir ve hem de bu bağlama etki eder. Diğer bir ifadeyle sosyal gerçeklik içinde bulunduğu bağlam ile etkileşim halindedir. Sosyal bilimlerde niteliksel yöntemle araştırma yapan araştırmacının ana veri kaynağı insandır ve araştırmacı, bu kaynaktan verili olarak zaten var olan bir bütünden veri toplamamakta, veriyi görüşülen özneye birlikte yeniden oluşturmaktadır (Kümbetoğlu, 2005).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın amacı, öğretim üyelerinin araştırma pratiklerinde sahip oldukları özgürlüğün, içten beslenme ile ilişkili olarak çözümlenmesi olduğundan amaçlı örnekleme tekniği kullanılacaktır. Nitel araştırmalarda örneklem seçiminin amaçlı olarak belirlenmesi, metodolojik gerekliliklerden çok araştırma amacından kaynaklanmaktadır ve amaçlı örnekleme tekniği araştırmacıya, araştırma amacına uygun katılımcıları seçebilme imkânı tanımaktadır (Creswell, 2007; Marvasti, 2004). Nitel araştırmacıların rastgele seçimi anlamlı kılacak kadar büyük gruplarda çalışmadıklarından ve genelleme yapmayı amaçlamadıklarından dolayı amaçlı örnekleme kullanmaları, derinlikli çalışmalar için bilgi açısından zengin durumlar seçebilmelerini sağlar ve bu da araştırmacıya önemli konular hakkında büyük miktarlarda bilgi edinebilme imkânı tanır (Patton, 2002). Bu bağlamda örnekleme tekniğine uygun olarak maksimum çeşitlilik örneklemesine başvurulacaktır. Maksimum çeşitlilik örnekleme için öncelikle evrendeki çeşitliliğin boyutları belirlenir ve katılımcılar, bu boyutlara dayalı olarak azami ölçüde çeşitlilik gösterecek şekilde sistematik olarak seçilir ve olgubilim araştırmaları içinse 5-25 kişilik bir çalışma grubu yeterli olmaktadır (Creswell, 2007; Maxwell, 1996).

Buradan hareketle araştırmanın çalışma grubunu, yüksek lisans ve doktora derecesini almış oldukları okullarda öğretim üyesi olarak çalışmakta olan 20 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında, doktoralarını yeni bitirmiş olmaları dolayısıyla doktor öğretim üyesi unvanına sahip olanların tercih edilmesine dikkat edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Cinsiyet		Deneyim		Çalışma Alanı	
Erkek	10	1-5 yıl	-	Fen Bilimleri	3
Kadın	5	6-10 yıl	2	Sosyal Bilimler	17
		11-15 yıl	9		
		16-20 yıl	5		
		21-25 yıl	5		
		26 yıl ve üzeri	-		

Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacına ve yaklaşımına uygun olarak araştırmanın verileri, derinlemesine görüşme tekniği ile oluşturulacaktır. Niteliksel araştırmalarda kullanılan derinlemesine görüşme tekniği, sosyal dünyadaki görünür birçok olgu, süreç ve ilişkinin görünümünden çok özüne inmeyi, bunların ayrıntılarını kavramayı ve bütüncül bir biçimde anlamayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracıdır (Kümbetoğlu, 2005). Derinlemesine görüşme tekniği ile araştırmacı, katılımcıların ifadeleri ve deneyimlerinden yola çıkarak mümkün olduğunca bütünlüklü bir imge inşa etmeye çalışmaktadır (DeMarrais, 2004).

Araştırma verilerini oluşturmak üzere, araştırma amacından ve alan yazından hareketle açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan görüşme formu, hem teorik hem de dilsel anlamda incelenmesi için uzman görüşlerine sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların ikisiyle ön görüşme yapılarak görüşme formunun anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Uzman ve katılımcıların önerileri doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir.

Bulgular

Bu araştırma, üniversitelerdeki içten beslenmenin, öğretim üyelerinin araştırma uygulamalarını nasıl etkilediğini, akademik özgürlük bağlamında kendi görüşlerine dayalı olarak çözümlenmesi amacıyla yürütülmüştür ve bir takım bulgular elde edilmiştir.

Buna göre araştırmaya katılan öğretim üyeleri öncelikle mesleklerini çok sevdiğini, ancak mesleği tatil, boş zaman gibi hususları düşünmeden fedakarlık gerektiren, gerektiğinde ailelerine yeterince zaman ayırmadan çalışmalar yapmak olarak tanımlamaktadırlar.

Katılımcıların Bilimsel Araştırma ve Bilimsel Bilgi Üretimine İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında öğretim üyelerinin iyi bir araştırmanın nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri, iyi bir araştırmanın olmazsa olmaz unsurları, bir araştırmaya bilimsellik kazandıran unsurların neler olduğuna dair görüşleri ile araştırmalarını yürütürken nesnelliği sağlamak adına neler yaptıklarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretim üyelerinin büyük bir çoğunluğu bir araştırmanın olmasa olmazının koşulunun alana, bilime ve okuyana katkı getirmek olması gerektiğini üzerinde görüş birliği içerisindeyler (n=16). Bu kapsamda bazı öğretim üyeleri şunları ifade etmektedirler: *“Bir araştırmanın bilimsel niteliği öncelikle yöntemiyle ilgilidir. Bu süreçte iyi bir yöntem ve örneklem seçimi doğru yapılmalıdır. Yine veriler doğru bir şekilde toplanmalı, amaca uygun ölçme aracı belirlenmeli ve analizle doğru yapılmalıdır. Ayrıca bulgular doğru yorumlanmalı, çalışma etik ilkelere uygun yürütülmeli, geçerli ve güvenilir olmalıdır. Bunun yanı sıra*

sonuçlarda ve yorumlarda kişisel beklenti ve görüşlerimden ziyade nesnel olarak ortaya koymaya çalışmak gerek. Nesnellik ancak böyle sağlanabilir. Fen bilimlerde bu kolay ama sosyal bilimlerde bu çok kolay olmayabilir (A13/A9/A15/A2/A12).”

Araştırmada nesnelliği sağlama söz konusu olduğunda bazı akademisyenler şunları belirtmektedirler: “Nesnelliği fen bilimlerinde deney ve gözleme bağlı olduğu için sağlamak sosyal bilimlere göre daha kolaydır. Bu anlamda çalışma sonucunda bir veri elde ediyorsun, aynı çalışmayı tekrarladığında büyük uçurumlar olmamalıdır. Örneğin, aynı deney setini dünyanın neresine götürürsen götür yaklaşık, eşit sonuçları elde edebiliyor olman gerekmektedir (A19/A20/A21).

Bir diğer öğretim üyesi şunun üzerinde durmaktadır: “Bilimsel bilgi aslında bireysel ve grup olarak bir şeyler yapmaktır. Birbirimizin açığını kapatma ve yardımlaşma bilimsel çalışmalarda oldukça önemlidir. Burada da görev ve sorumlulukların paylaşımı, takımdaki insanların da duygusal olarak birbirlerine bağlanmaları gerekmektedir. İçten beslenmede bu daha kolay ama dışarıdan gelenlerle bu uyum sağlanamıyor (A12).”

Bir bilimsel araştırmayı başka bir araştırmadan ayıran bilimsel özellik konusunda bazı öğretim üyeleri şöyle değerlendirme yapmaktadırlar: “Bir araştırmayı diğerinden ayıran içten beslenmeden ziyade araştırmacının kişisel alt yapısı yani o bilim alanıyla ilgili uzmanlığı ve etik bağlıdır (A19/A15/A20/A6).

Öğretim üyeleri genel olarak iyi bir araştırmacının olamazsa olmazının o araştırmacının bilimsel dayanaklara oturtulması olduğunu söylemektedirler. Bu anlamda bir değerlendirmesinde bazı öğretim üyeleri şunu ifade etmektedir: “Akla mantığa aykırı araştırmaların kabul görmemesi gerektiğini belirtmektedirler. Araştırmalarda nesnelliği sağlamak için araştırmacı olarak araştırmayı manipüle etmemesi gerekmektedir. Sonuçlar neyse beğense de beğenmese de olduğu gibi yansıtılmalıdır. Burada elbette evren ve örneklemin doğru belirlenmemesi ya da yanlış belirlenmesi bir araştırmayı tamamen zıt bir yere taşıyabilmektedir (A8/A2).”

Bir araştırmada bilimsellik sağlama durumu için şunlar dile getirilmektedir. “Bilimsel bir çalışmaya bilimselliği katan şey referanslardır. Bu anlamda araştırmacı duyduğuna göre değil, o konunun kaynağına bizatihi inmelidir (A4/A8/A11/A18).”

Bazı öğretim üyeleri şunları söylemektedirler: “Bir çalışmaya bilimsellik katan husus bilimsel dayanaktır yani alanın kuram ve teorisine dayalı olmalıdır. Yine araştırmada değişkenlerin iyi tanımlanması, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğin iyi yapılmış olması, bulguların nesnel bir şekilde sunulması, diğer çalışmalarla tartışılması ve gerekmektedir (A2/A9/A12/A20).”

Bu kapsamda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, öğretim üyeleri bilimsel bir araştırmacının belirli ölçütlere göre yapılması gerektiğinin altını çizmektedirler. Onlara göre bir araştırmacının orijinal olması, alana yenilik getirmesi, bilime katkı sunması, güncel olması gerekmektedir. Bu anlamda öğretim üyelerinin önemli bir kısmının alanlarında yeni ve güncel konuları takip ettikleri anlaşılmaktadır. Öğretim üyeleri bu özelliği önemsemekte çünkü bunun kendilerine bir bakış kazandırdığını düşünmektedirler. Yine öğretim üyeleri genel olarak bir araştırmacının sonuçları ne olursa olsun açık, anlaşılır ve etik ilkelere uygun yürütülmesini savunmaktadırlar. Katılımcı öğretim üyelerinin önemli bir kısmı iyi bir araştırmacının açık ve anlaşılır olmasının önemi üzerinde uzlaşmaktadırlar. Yine araştırma probleminin acıkma ortaya konulmasının ve yöntemin sağlam olması gerektiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra bir araştırmacının başlığının da araştırmaya merak uyandıracak

şekilde olması gerektiğini ve her şeyden öte araştırma sonuçlarının bir probleme çözüm üretmeye aday olması önemli görmektedirler

Katılımcıların Araştırma Problemlerini Nasıl Belirlediklerine İlişkin Görüşleri

Bu kısımda öğretim üyelerinin bir araştırma problemini belirlerken nelere dikkat ettikleri, belli bir olguyu araştırmaya iten motivasyonlarının neler olduğuna dair görüşleri ele alınmıştır.

Buna göre öğretim üyeleri genel olarak şunları belirtmektedir: “Çalışmalara başlarken problemin iyi tanımlanması önemlidir. Aynı zamanda araştırmanın sonucunu merak etmek de araştırmaları yaptırıyor. Konunun yeterince araştırılmaması da bir konuda araştırmaya yönlendiriyor (A1/A8/A9).”

Başka bir öğretim üyesi şunları söylemektedir: “Araştırma problemini literatürü takip ederek bulurum. Özel ilgim var. Genellikle veri tabanlarına giriyorum ve çalışmalarda eksik kalan yanları tespit ediyorum (A18).”

Diğer bazı öğretim üyeleri şöyle ifade etmektedirler: “Bir araştırma problemini belirlerken iki şey önemlidir. Birincisi herhangi probleme çözüm üretip üretmeyeceği, ikincisi ise daha önce çalışılmış olup olamaması durumu. Bu amaçla da neyi ortaya çıkartmayı amaçlıyorsam ona ilişkin süreci iyi belirlemek gerekir. Ölçemeyecek olduğumuz bir problemi belirlemiyoruz (A2/A9/A16/A20).”

Bu kapsamda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretim üyelerinin bir araştırma problemini belirlerken o alanla ilgili literatürü takip edip o alanda boşluk ve eksikliklere göre hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Bazı durumlarda da bunun bir merak olarak herhangi bir zamanda akla gelen durumlarla ilgili olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Akademik Özgürlüğe İlişkin Görüşleri

Bu kısımda öğretim üyeleri için akademik özgürlüğün ne anlama geldiği, araştırmalarını yürütürken ne kadar özgür oldukları, bir araştırmacıya akademik özgürlüğünü sağlayan unsurların neler olduğu, araştırmacının akademik özgürlüğünün kısıtlanmış olmasının ne gibi sorunlar doğuracağını ve akademik kariyerleri boyunca akademik özgürlüğe sahip olup olmadıklarına ilişkin görüşleri ele alınmıştır.

Akademik özgürlük, bilim insanlarının uzman oldukları alanlarıyla ilgili bilimsel bilgi ve görüşlerini gerek yazılı gerekse sözlü olarak çevresiyle paylaşabilme özgürlüğüdür. Bu anlamda bir değerlendirmesinde bir öğretim üyesi şunları ifade etmektedir: “Araştırma yaparken her ne kadar da özgür olduğumuzu düşünsek de bunları aktarırken sınırlama hissediyoruz. Örneğin; doktora tezimde öğretim elemanlarının görüşlerini almıştım. Bu görüşleri yorumlarken bazen suya sabuna dokunmama yoluna gittiğimi söyleyebilirim çünkü danışmanımla ters düşmek istemedim. Bu noktada özgür olduğumu düşünmüyorum (A1).”

Bazı akademisyenler akademik özgürlüğün sınırsız olduğunu belirtirken bazıları bu sınırın herkesin kendi bilim uzmanlığıyla ilgili olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konuda değerlendirme yapan bazı akademisyenler şöyle söylemektedirler: “Akademik özgürlük, sınırsız bir özgürlük olarak algılanmaktadır. Örneğin; çalışma alanı olmamasına rağmen bir öğretim üyesi Nuh, tufan esnasında cep telefonu kullanmıştır şeklinde açılama yapmıştır. Bu tür ilgisiz açıklamalar akademik özgürlüğe aykırıdır (A3/A8/A17/A19).”

Bir akademisyen şunu belirtmektedir: “Akademik olarak bazı engellemelerle karşılaşılıyor. Örneğin, Gemi İnşaat alanında çalışıyorum ve tersanelerde işçi ölümleriyle ilgili bir araştırma yaptım. Sonuçta bu eğilim devam ederse işçi ölümlerinin artacağını ortaya koyunca Gemi Mühendisleri Odası bunu yazamazsınız dedi (A12).”

Yine başka bir akademisyen şunun altını çizmektedir: “Bir öğretim üyesine akademik özgürlüğü sağlayan yazma özgürlüğüdür. Ancak bizim gibi toplumlarda bu pek mümkün görünmüyor. Düşünce özgürlüğünün olmadığı yerde akademik özgürlük ne kadar olabilir? (A20)”.

Diğer bazı akademisyenler şöyle ifade etmektedirler: “Akademik özgürlük, bir öğretim üyesi için doğruluğuna inandığı, bilimsel çalışma bulgularını hiç bir kimse ya da kurumdan çekinmeden paylaşmasıdır ve bunu sağlayan iş güvencesidir. İnsanlar yazdığı için işinden olmamalı (A13/A18).” Diğer bir yandan bir akademisyen şunu belirtmektedir: “Yine birlikte çalıştıklarınızın da buna inanması gerekir. Akademik özgürlük kısıtlanırsa mesleği yapamaz. Akademik kariyerimde bu anlamda bir olumsuzluk yaşamadım (A5).”

Genel olarak değerlendirildiğinde öğretim üyeleri, akademik özgürlüğü bilim insanlarının uzman oldukları alanlarıyla ilgili bilimsel bilgi ve görüşlerini gerek yazılı gerekse sözlü olarak çevresiyle paylaşabilme özgürlüğü olarak tanımlamaktadırlar. Ancak akademik özgürlüğün sınırsız bir özgürlük alanı olarak da algılanmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu anlamda genel olarak bir takım görünen ve görünmeyen baskılar var. Yine öğretim üyeleri akademik özgürlüğün düşünce özgürlüğünün olduğu toplumlarda daha iyi olacağını değerlendirmektedirler. Onlara göre genel özgürlüklerin olmadığı yerde akademik özgürlük sağlıklı olmaz.

Doktora Yaptıkları Bölümde Öğretim Üyesi Olarak Çalışmaya Deneyimine İlişkin Görüşleri

Bu kısımda öğretim üyelerinin doktora yaptıktan sonra aynı bölümde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etme deneyimlerine ilişkin durumdan kaynaklanan avantaj veya dezavantajlar, danışmanları ile doktora sonrası ilişkileri ele alınmaya çalışılmıştır. Yine öğretim üyelerinin danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmalarının onların doktora sonrasında yapmış oldukları çalışmalarda olumlu veya olumsuz bir etkisi olup olmadığı, bu durumu akademik özgürlük bağlamında nasıl değerlendirdikleri, doktora sonrası çalışmalarında da danışmanın belirleyici/yönlendirici olup olmadığı incelenmiştir.

Bu konudaki bir değerlendirmesinde bir öğretim üyesi şunları söylemektedir: “Yüksek lisans ve doktora dönemlerinin her ikisinde de danışmanlarımla ilişkilerim iyiydi. Yüksek lisans döneminde öğretmenlikte deneyimliydim ve danışmanımın akademik özgürlüğümü kısıtlama denemelerine izin vermedim. Tez konumu belirlememe başlangıçta rızası olmadı ama ben ısrar edince de yeterince destek olamayacağını söyledi. Bu durum danışmanımın yetersizliğinden kaynaklandığını düşünüyorum. Doktora danışmanım çok donanımlıydı ve beni çok iyi yönlendirdi. Kısıtlama yapmadı, konuya birlikte karar verdik ve keyifli çalıştık (A1).”

Bu konuda bir öğretim üyesi şunun altını çizmektedir: “Benden hiçbir yardımını esirgemedi ve beni her zaman motive etti. Ben de genel olarak onunla ters düşmekten imtina ederim. Aksi durum nankörlük gibi bir şey olur (A7).”

Bazı öğretim üyeleri şunları belirtmiştir: “Doktora yaptığımız bölümde öğretim üyesi olarak çalışıyor olmak evimizde olmak gibi bir şey. Hocalarımızla aynı fakülte çalışmaya başladıktan sonra da ilişkilerimiz aynı şekilde devam etti. Onları büyüğümüz olarak kabul ettik,

ancak hocalarımıza karşı öğrenciliğimiz hep devam etti esasında. Akademik içten beslenme psikolojik bir sorununun yoksa seni yoğurup bir yerlere getiriyor ve başarıyı da getiriyor. Hoca ile arada dostane hava yoksa içten beslenme zordur. Dışarıdan gelen hocalarla aramıza çok çok fark var. Örneğin çok bireyseller ve halen konuşurken “benim geldiğim üniversitede” diye başlıyor. Yani kurum aidiyeti yok. Geldiği üniversitedeki ilişkiler ve çalışma düzenini devam ettirmeye çalışıyor ancak araştırma görevlisi olarak gelmiş olanlarda bu sorun yaşanmıyor (A2/A18A20/A19/A12).

Başka bir akademisyen şunları söylemektedir: “Lisansüstü eğitimi aldığınız kurumda öğretim üyesi olduğumuz bölümde olmanın iyi yanları var. Çünkü hocalar ve kültüre aşinasınız. Örneğin, dersinize gelmiş, tezinizi yönetmiş vb. Bilmediğiniz ortamda çalışmaktan daha iyidir. Bazı süreçleri kısaltıyor ve mesleği daha rahat yapıyorsunuz. Örneğin başka üniversiteye gitsem alışma anlamında epey zaman alacak ve aidiyet geliştirmem zaman alır. Olumsuz yanı ise kötü bir çalışma kültürü varsa bu kültürün devamını sağlıyorsunuz (A18).”

Bir diğer öğretim üyesi bunun dezavantajlarının bulunduğunu şöyle belirtiyor: “Aynı bölümde hocalık yaptık ama çok az takdir ediliyorduk. Bizim için “Kapıdaki buzağıdan dana olmaz” deniliyordu. İlk jüriye girdiğimde tezi çok iyi okudum, çok özenli eleştiriler yaptım ama hocalar öyle kızdılar ki şok oldum. Biz danışmanlarımız varken hiç hoca gibi hissedemedik, danışman hocam bölümden gidince ben hoca olabildim. Bilişsel anlamda olumluydu ancak duyuşsal anlamda çok sorunlar yaşadım (A2).”

Bir öğretim üyesi şöyle söylemektedir: “Doktora konusu dışında bir ders açmak istediğimde danışmanım beni çağırdı ve bunun yerine doktora tez konusuna uygun bir ders açmamı istedi. Ben de zorunlu olarak buna uymak zorunda kaldım. Çünkü işin ucunda doçentlik dosyaları, kadro talepleri olunca ona muhtaç olacağım (A14).”

Bazı öğretim üyeleri şöyle söylemektedir: “Doktora hocalarımızla birlikte bilimsel çalışmalar ve makaleler ürettik. Bizim hatta doçentlik dosyalarımıza bile hocalarımız yardımcı oldular. Bizim ilerlememizden mutlu oluyorlar çünkü sonuçta kendi yetiştirdikleri insanlarız. Şu konuda niye çalışmıyorsunuz, şunu da çalışsanız iyi olur şeklinde tavsiyelerde bulunur. Doktora çalışmalarında eski hocaların belirleyiciliği oluyor (A20/A19/A12/A3).”

Başka bir öğretim üyesi şunları vurgulamaktadır: “Danışmanım farklı bir üniversitede de olsaydı yine onunla çalışmak isterdim. Çünkü beni kısıtlamaktan ziyade destek veriyor. Sonuç olarak zıtlama ve çatışmaların olmadığı durumlarda elbette içten beslenen üniversiteler daha başarılı oluyorlar ancak başka üniversitelerden öğretim üyesi de alabilmelidir. İçten beslenme duygusal bağ da getiriyor (A7).

Bazı öğretim üyeleri şunun altını çizmektedir: “Bu anlamda bizi çok kısıtlamadılar. Manevi olarak da desteklediler. Konu telkinleri olmadı. Bir usta çırak ilişkisi anlamında birbirimize yardımcı olduk ve birbirimizi zorlamadık (A6/A13/A18).”

Öğretim üyeleri genel olarak yüksek lisans ve doktora öğrenimleri sırasında danışmanları ile ilişkilerini iyi olarak değerlendirmişlerdir. Ancak bazı öğretim üyeleri danışmanlarının onları yönlendirmeleri, akademik özgürlüklerini kısıtladığı zamanlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmanın kendi gelişimleri bakımından yararlı görseler de onların bir çok alanda sınırlamalarına maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Bu anlamda tam olarak bağımsız olamadıkları ve yine birçok konuda danışmanlarının onayını alarak işler yaptıklarını belirtmişlerdir.

Öğretim üyeleri danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmanın kolay olmadığını belirtmektedirler. Örneğin; yeni bir ders açma ve yeni bir araştırma yapıldığında hocaların fikirlerini almak zorunluluğu hissetmek gibi bir duygu içerisinde olduklarını ortaya koymaktadırlar.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, üniversitelerdeki içten beslenmenin, öğretim üyelerinin araştırma uygulamalarını nasıl etkilediğini, akademik özgürlük bağlamında kendi görüşlerine dayalı olarak çözümlenmesi amacıyla yürütülmüştür ve bir takım sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan birisi, öğretim üyelerinin bilimsel bir araştırmanın belirli ölçütlere göre yapılması gerektiğine dair görüş birliği içerisinde olmalarıdır. Bu kapsamda öğretim üyeleri bir araştırmanın orijinal olması, alana yenilik getirmesi, bilime katkı sunması, güncel olması gerektiğini değerlendirmektedirler. Bu anlamda öğretim üyelerinin alanlarındaki yeni ve güncel konuları takip ettikleri ve bunu önemsedikleri anlaşılmaktadır çünkü bunun kendilerine bir bakış kazandırdığını düşünmektedirler. Yine öğretim üyeleri genel olarak bir araştırmanın sonuçları ne olursa olsun açık, anlaşılır ve etik ilkelere uygun yürütülmesi gerektiğini, iyi bir araştırmanın açık ve anlaşılır olmasının önemli olduğunu belirtmektedirler. Yine araştırma probleminin açıkça ortaya konulmasının, yöntemin sağlam olmasının, araştırmanın başlığının merak uyandıracak şekilde olmasının ve her şeyden öte araştırma sonuçlarının bir probleme çözüm üretmeye aday olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Öğretim üyelerinin bir araştırma problemini belirlerken o alanla ilgili literatürü takip edip o alanda boşluk ve eksikliklere göre hareket ettikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre öğretim üyeleri, akademik özgürlüğü bilim insanlarının uzman oldukları alanlarıyla ilgili öğretim yapmaları, bilimsel bilgi üretmelerini, ürettikleri bilgi ve geliştirdikleri görüşlerini hiçbir kimse ya da kurumun baskısına ve engellemelerine maruz kalmadan paylaşabilme özgürlüğü olarak tanımladıkları görülmektedir. Ancak öğretim üyeleri akademik özgürlüğün sınırsız bir özgürlük alanı olarak da algılanmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu anlamda genel olarak bir takım görünen ve görünmeyen baskılar yaşadıklarını belirtmektedirler. Yine öğretim üyeleri akademik özgürlüğün düşünce özgürlüğünün olduğu toplumlarda daha iyi olacağını değerlendirmektedirler. Onlara göre genel özgürlüklerin olmadığı yerde akademik özgürlük sağlıklı olmaz. Bazı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu kapsamda Summak'a göre (1997) akademisyenin çoğu yeterli bir akademik özgürlüğe sahip olmadıklarını ve var olan durumdan memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir. Yine Balyer'e göre (2011) akademisyenler akademik özgürlüğün tanımının mevcut sistemde net ve açık şekilde yapılmadığını ve kendilerini çalışma ve üretme konusunda kısıtladığını ve sonuç olarak üniversitelerde akademik özgürlüğün yeterince var olmadığını vurgulamışlardır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre öğretim üyeleri genel olarak yüksek lisans ve doktora öğrenimleri sırasında danışmanları ile ilişkilerini iyi olarak değerlendirmektedirler. Ancak bazı öğretim üyeleri danışmanlarının onları yönlendirmeleri, akademik özgürlüklerini kısıtladığı zamanlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmanın kendi gelişimleri bakımından yararlı görseler de onların bir çok alanda sınırlamalarına maruz kaldıklarını vurgulamaktadırlar. Bu anlamda tam olarak bağımsız olamadıkları ve yine birçok konuda danışmanlarının onayını alarak işler yaptıklarını belirtmişlerdir.

Diğer bir yandan bazı öğretim üyeleri içten beslenme durumunu kurum kültürüne aşina olunması nedeniyle yararlı bulmaktadır. Bu anlamda dışarıdan gelen öğretim üyelerinin

bölgümlere zenginlik sağlayabileceği ancak onların da uyum konusunda güçlükler yaşadıkları belirtilmektedir. Benzer bir şekilde İnanç ve Tuncer (2011) akademik içten beslenmenin bilimsel etkililikte olumsuz etkilerinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Altbach, Yudkevich ve Rumbley (2015), akademik içten beslenmenin kadrolaşmada eş dost akraba ilişkilerinin de beslenmesine yol açtığını vurgulamaktadırlar. Yine onlar içten beslenmenin yerleşmeye sebep olabileceği, çok fazla yayın çıksa da toplam bilimsel üretim içindeki payı az olabileceğini vurgulamaktadırlar. Uluslararası anlamda sıkı bağları olan üniversiteler için sıkıntı yaratmaz fakat yerel üniversiteler için sıkıntılıdır.

Padilla (2008) akademik içten beslenmenin yüksek olduğu yükseköğretim sistemlerinde bilime adanmışlıktan ziyade örgüte adanmışlık daha fazladır. Bu anlamda olumsuz bir kurum kültürü de varsa onun devamını sağlayabilecektir diye düşünmektedirler. Harto, ve Veloso (2010) içten besleme yoluyla öğretim üyesi olanların bilimsel bilginin gelişmesinden pek haberdar olmadıklarını vurgulamışlardır. Morichika, N., ve Shibayama (2015) içten beslenme iki sebepten dolayı eleştirilmektedir. Buna göre değere dayalı seçmeyi engellemekte ve entellektüel etkileşimi engellediğinden üretimi düşürmektedir. Onlara göre içten beslenme üniversiteler arası deneyimin paylaşılmasına da engel olmaktadır.

Harto, ve Veloso (2010) içten besleme yoluyla gelen öğretim üyelerinin daha iyi öğretim yaptıklarını belirtmektedirler. Araştırma ve öğretim kapasitelerini hızlıca geliştirmek için faydalı olabilir. Musselin (2004) içten beslenmenin hareketliliği desteklemesi bakımından yararlı bulmaktadır. Yine Pan (1993) içten beslenmenin olumlu yanlarının da olabileceğini vurgulamaktadır. Japonyada içten beslenme özendirilmektedir (Pan, 1993). Her sistemin kendi bağlamında değerlendirilmelidir. İlk başlarda faydalı olabilir fakat sonraları ataletle sebep olmaktadır (Horta, Sato ve Yonozewa, 2011).

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuca göre de öğretim üyeleri danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmakta zorlandıklarıdır. Bu anlamda kendilerini bağımsız bir hoca olarak hissedemedikleri ve yeni bir ders açma ve yeni bir araştırma yapıldığında hocaların fikirlerini almak zorunluluğu hissetmek gibi bir duygu içerisinde olduklarını ortaya koymaktadırlar. Bu durum öğretim üyelerinin bilimsel bilgi üretme anlayışlarına da yansıtılmaktadır. Öğretim üyeleri danışmanlarının onları yönlendirmeleri, akademik özgürlüklerini kısıtladığı zamanlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine danışmanlarıyla aynı bölümde çalışmanın kendi gelişimleri bakımından yararlı görseler de onların birçok alanda sınırlamalarına maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Bu anlamda tam olarak bağımsız olamadıkları ve yine birçok konuda danışmanlarının onayını alarak işler yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu anlamda bir araştırmada Altbach, Yudkevich' e göre (2015) içten beslenmenin üç tane genel etkisinden söz etmektedirler. Bunlar;

- Hiyerarşi (hocalar akademik olmaktan ziyade özel işlerinde kullanıyor) ve akademik özgürlük (hala öğrenci olarak görülüyor).
- Yaratıcılık
- Üretkenlik

Sonuç olarak Seggie ve Gökbel'in (2014) de belirttiği gibi Türkiye'de akademik özgürlük kültürü henüz Avrupa ve Amerika'da ulaştığı düzeye ulaşamamıştır. Yakın tarihimize bakıldığında demokrasisi sürekli darbe olarak ayakta durmaya çalışan ve haliyle bu kısıtlamalardan doğrudan etkilenen üniversitelerimizin geçmişleri birçok ihlal ve kısıtlamalarla doludur. Akademik özgürlük henüz yasal bir zeminde kendisini güvenceye alacak bir korumaya sahip olamamıştır. Bu durum akademik özgürlüğün her an ihlal ve kısıtlamalarla karşılaşacağını göstermekte ve haliyle öğretim üyelerinin gerek pratik anlamda gerekse teorik olarak kısıtlamalara maruz kalmasına açık kapı bırakmaktadır.

Üniversitelerdeki reform hareketleri, kimi zaman akademik özgürlüğü genişletici çoğu zaman ise kısıtlayıcı olmuştur. Üniversitelere özellikle üniversite dışından gelen baskı ve siyasi yönlendirmeler nedeniyle, akademik özgürlük sorunlu olmuştur. Akademik özgürlüğe tehdidin bizzat akademisyenlerin meslektaşları tarafından yani üniversite içinden geldiği görülmektedir (De George, 1997). Ayrıca, bu konuda yeterince çalışma yapılmamış olmasına rağmen, akademisyenin kendi kendisini kısıtladığı, politik ve ekonomik açıdan sakıncalı gördüğü konular üzerinde çalışma yürütmemek, sonuçlarını doğrudan yayınlamamak, fikir ifade etmemek, ayrıca sponsor firmalardan alınan projelerin devamını umarak sonuçları farklı yansıtmak şeklinde ortaya çıkan oto-sansür (self-censorship) akademik özgürlük bağlamında yeni tartışmaları tetiklemektedir (Bowen, 2005).

Kaynakça/References

- Altbach, P. G., Yudkevich, M., ve Rumbley, L. E. (2015). Academic inbreeding: local challenge, global problem. *Asia Pasific Education Review*, 16, 317-330.
- Altbach, P. G. (2001). Academic Freedom: International Realities and Challenges, *Higher Education*, 41(1/2), 205-219.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem.
- Balyer, A. (2011). Türk akademisyenlerin akademik özgürlük algıları. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 138-148.
- Bowen, R. (2005). From the general secretary: Academic freedom undermined: Self-censorship. *Academe*, 72-72.
- Burris, V. (2004). The academic caste system: Prestige hierarchies in PhD exchange networks. *American Sociological Review*, 69, 239-264.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry ve research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage.
- Cruz-Castro, L., ve Sanz-Menéndez, L. (2010). Mobility versus job stability: Assessing tenure and productivity outcomes. *Research Policy*, 39, 27-38.
- De George, R. T. (Ed.). (1997). *Academic freedom and tenure: Ethical issues*. Rowman & Littlefield.
- DeMarrais, K. (2004). Qualitative interview studies: Learning through experience. K. deMarrais, ve S. D. Lapan içinde, *Foundations for research* (s. 51-68). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Eels, W. C., ve Cleveland, A. C. (1935a). Faculty Inbreeding. *The Journal of Higher Education*, 6(5), 261-269.

- Eels, W. C., ve Cleveland, A. C. (1935b). The Effects of Inbreeding. *The Journal of Higher Education*, 6, 323-328.
- Hagstrom, W. O. (1971). Inputs, outputs and the prestige of university science departments. *Sociology of Education*, 44(4), 375-397.
- Hargens, L. L., ve Farr, G. M. (1973). An examination of recent hypothesis about institutional inbreeding. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1381-1402.
- Heinze, T., Shapira, P., Rogers, J. D., ve Senker, J. M. (2009). Organizational and institutional influences on creativity in scientific research. *Research Policy*, 38, 610-623.
- Horta, H. (2013). Deepening our understanding of academic inbreeding effects on research information exchange and scientific output: new insights for academic based research. *Higher Education*, 65, 487-510.
- Horta, H., ve Yudkevich, M. (2015). The role of academic inbreeding in developing higher education systems: challenges and possible solutions. *Technological Forecasting ve Social Change*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.techfore.2015.06.039>.
- Horta, H., Sato, M., ve Yonezawa, A. (2011). Academic inbreeding: exploring its characteristics and rationale in Japanese universities using a qualitative perspective. *Asia Pacific Education Review*, 12, 35-44. DOI 10.1007/s12564-010-9126-9.
- Horta, H., Veloso, F. M., ve Grediaga, R. (2010). Navel gazing: academic inbreeding and scientific productivity. *Management Science*, 56(3), 414-429.
- İnanç, Ö., ve Tuncer, O. (2011). The effects of academic inbreeding on scientific effectiveness. *Scientometrics*, 88, 885-898.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam.
- Marvasti, A. (2004). *Qualitative research in sociology*. Thousand Oaks: Sage.
- Massengale, J. D., ve Sage, G. H. (1982). Departmental prestige and career mobility patterns of college physical educators. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 53(4), 305-312.
- Metzger, W. P. (1987). Profession and constitution: Two definitions of academic freedom in America. *Tex. L. Rev.*, 66, 1265.
- Morichika, N., ve Shibayama, S. (2015). Impact of inbreeding on scientific productivity: A case study of a Japanese university department. *Research Evaluation*, 24, 146-157.
- Musselin, C. (2004). Towards a European academic labour market? Some lessons drawn from empirical studies on academic mobility. *Higher Education*, 48, 55-78.
- Padilla, L. E. (2008). How has Mexican faculty been trained? A national perspective and a case study. *Higher Education*, 56, 167-183.

- Pan, S. (1993). *A study of faculty inbreeding at eleven land-grant universities*. Unpublished PhD Thesis, Iowa: Iowa State University.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Poch, R. K. (1993). *Academic freedom in American higher education: Rights, responsibilities, and limitations*. School of Education and Human Development, George Washington University.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş (Nitel ve Nicel Yaklaşımlar)*. (Çev. D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz) Ankara: Siyasal.
- Seggie, N. Ve Gökbel, V. (2014). *Geçmişten günümüze Türkiye’de akademik özgürlük*, SETA, Siyaset ve Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, İstanbul: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş.
- Summak, M. S. (1998). Academic human rights and freedoms in Turkey. *The Educational Forum*, 62(1), 32-39.
- Tavares, O., Cardoso, S., Carvalho, T., Sousa, S. B., ve Santiago, R. (2015). Academic inbreeding in the Portuguese academia. *Higher Education*, 69, 991-1006.
- UNESCO. (2008). *1997 Recommendation concerning the status of higher education teaching personnel*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France.
- Yudkevich, M. M. (2015). The Russian Academic Profession and the Creation of Advanced Universities. *Russian Education and Society*, 57(6), 519-530.

Atıf için/Please cite as:

Balyer, A. ve Ömür, Y.E. (2018). Üniversitelerdeki içten beslenmenin akademiközgürlük bağlamında çözümlenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 7(2), 307-325.